

Vznešení Buddhovy žáci

Nanda a Sundarī Nandā

Nanda

Princ *Nanda Sakya*, známý také jako *Sundarananda Sakya* (pohledný *Nanda*), byl mladším nevlastním bratrem *Buddhy Gotamy*. Měl stejného otce jako Buddha, krále *Suddhodanu*, a jeho matka, *Mahāpajāpati Gotamī*, byla mladší sestrou Buddhovy matky *Mahā Māyi*. *Nanda* měl také vlastní sestru jménem *Sundarī Nanda*.

Bylo to sedm let po Buddhově osvícení, kdy se Buddha na žádost svého otce, který ho velmi postrádal, vrátil do svého rodného města *Kapilavatthu*.

Buddha a jeho nevlastní bratr Nanda¹

Třetího dne po příchodu *Buddhy* do *Kapilavatthu*, princ *Nanda*, syn královny *Mahā Pajāpati Gotamī*, oslavoval obřad svého zasnoubení, svatební obřad a obřad nastěhování do nového domu. Buddha navštívil palác právě při příležitosti těchto tří oslav, v době, kdy všichni principi blahopřáli. Po jídle Buddha předal svou mísu princovi a po pronesení požehnání se zvedl k odchodu, aniž by si mísu vzal.

Princ jej následoval v domněni, že Buddha si mísu každým okamžikem převezme. Buddha si ji však nevzal a princ z úcty k němu svého učitele dále následoval.

Janapada Kalyānī, se kterou se zasnoubil, když uslyšela, že princ následuje Buddhu s

mísou v ruce, se slzami na tvářích a napolo učesaná běžela za princem *Nandou* tak rychle, jak jen mohla, a řekla mu: „Rychle se vrať, vznešený pane!“ Tato láskou naplněná slova pronikla jeho srdcem a on byl hluboce dojat, ale z úcty k *Buddhovi* mu pravděpodobně nemohl mísu vrátit. Doprovodil tak *Buddhu* do parku, do jeho dočasného sídla.

Po příchodu tam se *Buddha Nandy* otázal, zda se chce stát mnichem. Úcta k němu jako k *Buddhovi* a jako k jednomu ze starších bratrů byla tak veliká, že za zdráhání souhlasil, aby byl přijat do *Saṅghy*.

Mnich *Nanda* však ze zřeknutí se světa nezažil žádné duchovní štěstí. Byl velmi sklíčen a stále myslel na svoji nevěstu. Své duševní trampoty líčil mnichům se slovy: „Bratři, jsem nespokojen. Vedu teď mnišský život, ale nemohu již déle čistý život vydržet. Mám v úmyslu se vzdát vyšších zásad a vrátit se k nižšímu životu, k životu laického přívržence.“

Když to Buddha uslyšel, tázal se ctihodného *Nandy*, zda je pravda, co se doslechl. Ten přiznal svoji slabost a uvedl, že se trápí kvůli své nevěstě.

Buddha vymyslel způsob, jak ho přivést na pravou stezku. S použitím svých psychických sil za účelem, aby mu ukázal nebeské víly, ho vzal Buddha do nebeské sféry *Tāvātimsa*. Na cestě ctihodný *Nanda* spatřil ožehnutou opičku, která v ohni ztratila své uši, nos a ocas, které ulpěly na spáleném oharku na vyprahlém poli. Když dosáhli

¹ Tato epizoda byla předlohou pro *Aśvaghošovy* velké sanskrtské básně *The Saundarānanda*, která existuje v anglickém překladu E.H. Johnstona, reprint Delhi 1975.

nebeské oblasti, Buddha ukázal na nebeské víly a otázal se jej: „*Nando*, koho považuješ za krásnějšího, hezčího na pohled a urostlejšího: tvoji vznešenou ženu *Janapada Kalyānī*, nebo nebeské víly?“

„Ctihodný pane, *Janapada Kalyānī* je jako ožehnutá opička v porovnání s oněmi nebeskými vílami, které jsou nekonečně krásnější a urostlejší.“

„Hlavu vzhůru, *Nando*. Zaručuji ti, že je budeš mít, jestliže vytrváš tak, jak jsem ti nabídl.“ „V takovém případě budu s největší radostí žít čistý život,“ řekl ctihodný *Nanda* dětinsky.

Když mniši uslyšeli, že se ctihodný *Nanda* oddal čistému životu s cílem získat nebeské víly, tropili si z něho žerty, že je ‚prodejný‘. Ten byl nakonec zahanben kvůli svému nízkému motivu a po usilovném snažení dosáhl *arahatství*.

Na to přistoupil k Buddhovi a řekl: „Ctihodný pane, uvolňuji Vznešeného od slibu, který učinil, když mi zaručoval, že bych měl získat nebeské víly.“

Buddha odpověděl: „Když jsi, *Nando*, přestal lpět na světských věcech, tím okamžikem jsi byl uvolněn od onoho slibu.“² Na to pronesl tento radostný výrok:

*„Ten, kdo překročil močál a zničil trní chtivosti,
ten, kdo zničil zaslepení,
takový člověk se nepohne ani potěšením, ani bolestí.“*

Když někteří mniši pochybovali o tom, že dosáhl *arahatství*, pronesl Buddha na vysvětlenou následující sloky:

*„Jako déšť vniká do špatně pokrytého domu,
tak vášně vniká do nekultivované mysli.
Tak jako déšť neproniká do dobře krytého domu,
tak vášně nepronikne do kultivované mysli.“³*

Když *Nanda* prožíval štěstí osvobození, chválil učitele slovy: „Výtečná je metoda Mistrova, která mne vytáhla z bažiny zrozování a vysadila na pobřeží *nibbāny*!“

Theragāthā obsahuje následující verše jemu připisované:

*„Nemoudrým uvažováním jsem byl připoután k vnějšímu jevu.
Překonán vášnivou láskou jsem byl nepokojný a nestálý.
Pomocí blahodárných prostředků, které odhalil Buddha, ‚Příbuzný slunci‘,
správně jsem jednal a vyprostil svoji mysl z existencí.“⁴*

Když Buddhovi jeden z oddaných řekl o *Nandově arahatství*, vyprávěl *Sangāmapada jātaku*, aby ukázal, jak se i *Nanda* v minulosti rychle řídil radami. Vyprávěl také příběh o *Kappatovi* a jeho oslu, aby ukázal, že to nebylo poprvé, kdy *Nandu* k poslušnosti přimělo vábení ženského pohlaví. Mužským oslem v příběhu byl *Nanda* a ženským oslem *Janapadakalyānī*. (DhA.i.103f.)

Později, když Buddha uviděl, jak vynikajícím způsobem je *Nanda* vycvičen v sebeovládání, prohlásil ho v tomto ohledu za předního mezi svými žáky (*indriyesu guttadvārānam*).

2. Thag.157f.; J.i.91; ii.92ff.; Ud.iii.2; DhA.i.96 105; UdA.168ff.; SNA.273f.)

3. Dhammapada v.13-14

4. Psalms of the Brethren v.157, 158, str. 127.

Nanda o tuto hodnost usiloval již za *Buddhy Padumuttary*. V době *Buddhy Atthadāsī* byl želvou v řece *Vinata*, a když uviděl *Buddhu* na břehu, jak čeká, až ji přebrodí, převezl ho na zádech na druhý břeh. (A.i.25; AA.i.174f.; ThagA.i.276ff.)

Říká se, že byl nazván *Nanda*, protože jeho narození přineslo radost jeho příbuzným. *Apadāna* (i.57) říká, že měl zlatou barvu, jako odměnu za dar drahého roucha, které daroval *Padumuttarovi*. Před sto tisíci *kappami* se stal čtyřikrát králem pod jménem *Cela*. Před šedesáti tisíci *kappami* byl opět králem ve čtyřech zrozeních pod jménem *Upacela*. Později, před pěti tisíci *kappami*, byl čtyřikrát *cakkavatti* a jeho jméno tehdy také bylo *Cela*.

Nanda byl velmi krásný a byl jen o čtyři palce menší než *Buddha*. Jednou měl na sobě roucho ušité podle rozměrů *Buddhova* roucha. Když to *Buddha* zjistil, pokáral ho za jeho opovážlivost (Vin.iv.173). V jiné verzi příběhu, který se nachází v S.ii.281 se říká, že *Nanda* si oblékl roucho, které bylo z obou stran slisované, pomaloval si obličej a šel za *Buddhou*, nesouce světlou mísu. *Buddha* ho pokáral a *Nanda* se poté stal obyvatelem lesa a „hadrovým mužem“. *Buddhaghosa* (SA.ii.174) říká, že *Nanda* se oblékl proto, aby vyvolal *Buddhovu* poznámku - buď souhlas, aby se takto mohl oblékat po zbytek života, nebo odsouzení, v tom případě by si oblékl hadrové roucho a žil v lese.

Āṅguttara Nikāya (A.iv.166f) obsahuje rozpravu, v níž *Buddha* rozebírá *Nandovo* tvrzení o dosažení sebeovládání ve všech věcech.

Sundarī Nandā

Spirituální cesta Janapādy Kalyānī⁵

Princezna *Sundarī Nandā* z rodu *Sakyů*, známá také jako *Sundarī*, byla dcerou krále *Suddhodany* a *Mahā Pajāpapatī Gotamī*. Byla nevlastní sestrou *Siddhātthy Gotamy*. Po osvětlení svého nevlastního bratra *Nandy* se stala mniškou a přední *bhikkhunī* v praktikování *jhān* (meditační pohroužení). Žila v 6. století př. n. l. na území dnešního *Bihāru* a *Uttarpradéše* v Indii.

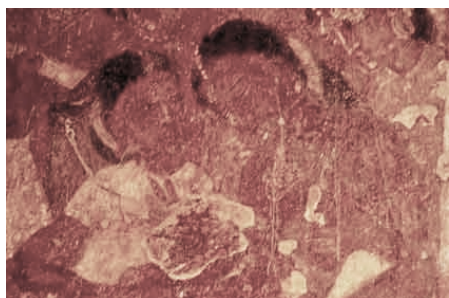
Když se princezna *Nandā* narodila, rodiče ji s láskou přivítali. Jméno *Nandā* znamená radost, spokojenost, potěšení a pojmenována byla takto, protože její rodiče měli z příchodu novorozeného dítěte obzvláštní radost. *Nandā* byla v dětství známá tím, že byla mimořádně dobře vychovaná, půvabná a krásná. Aby se odlišila od *Sakyů* stejného jména, byla také známá jako „*Rūpa-Nandā*“, „ta s okouzující podobou“, někdy jako „*Sundarī Nandā*“, „krásná *Nandā*“. Protože její krása kvetla den za dnem, byla později pojmenována jako „*Janapada Kalyānī*“. Postupem času mnoho členů z její rodiny *Sakyů* z *Kapilavatthu*, opustilo světský život a vydalo se na asketickou dráhu, inspirováni osvětlením svého korunního prince *Siddhatthy*. Mezi nimi byl i její nevlastní bratr *Nanda* a bratraci *Anuruddha* a *Ānanda*, kteří byli dvěma z pěti předních *Buddhových* žáků. Podle *Therīgāthā* se měla provdat za svého bratra *Nandu*, ale ten vstoupil před jejich svatbou do mnišského života.

Její matka byla první buddhistickou mniškou (*bhikkhunī*), která požádala *Buddhu*, aby do *Saṅghy* přijal i ženy. Díky tomu se buddhistickými mniškami stalo mnoho dalších

⁵ Viz *Samyutta Nikāya* iv.341; *Udāna Commentary* 170; *Jataka* 1.394; *Majjhima Nikaya* i.387; *Dhammapada Aṭṭhakathā* i.105; *Theragāthā Aṭṭhakathā* i.318.

královských *sakyanských* dam, včetně princezny *Yasodhary*. Poté se i *Nandā* zřekla světa, ale bylo zaznamenáno, že tak neučinila z důvěry v Buddhu a Dhammu, ale z pokrevní lásky ke svým příbuzným a z pocitu sounáležitosti.

Poté co ji *Nanda* opustil a všechny naděje na jeho návrat pohasly, *Nandā* se postupně vzpamatovávala ze svého traumatu. Časem pocítila, že celý její život přijde vniveč a že ji nečeká nic příliš významného, a proto se také rozhodla vstoupit do mnišského řádu.

Zřekla se světského života a pod vedením ctihodné *Pājāpatī Gotamī* vstoupila do řádu *bhikkhuních*.

Brzy se však ukázalo, že *Nandā* není plně soustředěná na svůj mnišský život. Její myšlenky se soustředily hlavně na její vlastní krásu a oblíbenost u lidí, což byly vlastnosti, které byly následky dobrých záslužných činů v minulých životech. Tyto *kammické* vlastnosti se pro *Nandu* staly překážkou, protože je opomínala posilovat novými prospěšnými činy. Cítila

se provinile, že nenaplnuje vznešená očekávání, která od ní ostatní měli, a že je daleko od cíle, kvůli němuž se tolik členů *sakyanské* královské rodiny zřeklo světského života. Byla si jistá, že ji Buddha odsoudí, a tak se mu dlouho vyhýbala.

Přestože se zřekla světa, její připoutanost k tělu byla silná. Stále v sobě pěstovala pýchu na svou tělesnou krásu. Nikdy se neodvážila naslouchat Buddhovým kázáním, která zdůrazňovala pomíjivost všech světských jevů včetně fyzické krásy. Kromě toho si nikdy nepřipouštěla myšlenku, že by její převratná krásu mohla jednoho dne vyblednout.

Jednoho dne Buddha požádal všechny *bhikkhuni*, aby k němu přišly jednotlivě a přijaly jeho učení, ale *Nandā* neuposlechla. Buddha ji nechal výslovně zavolat a ona k němu zahanbeně a ustaraně přistoupila. Buddha ji oslovil a apeloval na všechny její kladné vlastnosti, takže mu *Nandā* ochotně naslouchala a těšila se z jeho slov. Věděl, že tento rozhovor jí zvedl náladu a učinil ji radostnou a připravenou přijmout jeho učení. Protože se *Nandā* tolik zabývala svou fyzickou krásou, Buddha použil své psychické schopnosti a vykouznil vizi ženy krásnější než *Nandā*, která pak před jejím očima rychle a viditelně zestárla. Díky tomu mohla *Nandā* v krátkém časovém úseku vidět to, co by jinak u lidí bylo možné zaznamenat až v časovém rozpětí desítek let: ústup mládí a krásy, rozklad, projevy stárnutí, jako jsou vrásky a šedivé vlasy. Tato vize *Nandu* hluboce zasáhla; byla otřesena až do morku kostí. Když procházela touto fází, viděla se mrtvou; její tělo se rozkládalo, až se z něj stala horda prachu a špíny. Později, po vyslechnutí Buddhovy *Kāyāviccandika sutty* (Pojednání o procesu rozkladu těla), dosáhla *arahatství*.

Buddha uznal svou nevlastní sestru za nejpřednější mezi *bhikkhuni*, které praktikovaly *jhāny*, jak si to přála před *Buddhou Padumuttarou*. To znamenalo, že se neřídila pouze analytickou cestou vhledu, ale kladla důraz na prožitek klidu. Užívající si tohoto čistého blahobytu, nepotřebovala již žádné smyslové požitky a brzy našla vnitřní klid, přestože se z ní stala členkou *Saṅghy* z náklonnosti ke svým příbuzným.

Překlad a výklad textu: Bhikkhuni Visuddhi

Zdroje: Buddha and his Teaching; Nārada thera; The Buddha's Sister: Sundari Nanda. The First Buddhist Women; Translations and Commentaries on the Therīgāthā. Foto: 1. *Indriyēsu Guttadvarānan, Nanda Shakya*, zlákan Buddhou, aby opustil svou nastávající a stal se mnichem. 2. Palácový život *Nandy* před ordinací; veranda 17 jeskyně v jeskyních *Ajanta*. 3. *Janapāda Kalyānī* (vpravo).